

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

LIETUVOS
ISTORIJOS
METRAŠTIS

1995 metai

VILNIUS **pradai** 1996

INSTITUTE OF LITHUANIAN HISTORY

THE YEAR-BOOK
OF LITHUANIAN
HISTORY

1995

VILNIUS 1996

INSTITUT LITAUISCHE GESCHICHTE

JAHRBUCH
FÜR LITAUISCHE
GESCHICHTE

1995

VILNIUS 1996

UDK 947.45

Li 237

Redakcinė komisija

Vytautas MERKYS (pirm.), Antanas TYLA (pirm. pavaduotojas),
Vacys MILIUS, Gediminas RUDIS, Rita STRAZDŪNAITĖ (sekretorė),
Gintautas ZABIELA

Redakcinės komisijos adresas:

Kražių 5, 2001 Vilnius

Išleista Lietuvos istorijos instituto užsakymu

ISSN 0202-3342

ISBN 9986-776-22-8

© Lietuvos istorijos institutas, 1996

MUMS RAŠO

NEŽINOMAS VERTINGAS ROTUNDIANOS PUSLAPIS

Vilniaus vaito Augustino Rotundo (apie 1520—1582) gyvenimui bei kūrybai nušviesti skirta nemažai lenkų¹, lietuvių² ir rusų³ autorių studijų, išleisti keli jo tekstai. Bet išsamios monografijos, susisteminančios tyrimų rezultatus, stokojama. Daugiausia rašyta apie jo politinės publicistikos veikalus. Todėl daugelis Rotundo biografijos epizodų nušviesti menkai, kiti iš viso nežinomi. Jo vaitystė Vilniuje (1551—1582) — vienas iš jų.

Ir štai, ieškodamas medžiagos apie istorikę Mariją Łowmiańską, suradau tekstą, nagrinėjantį būtent šią Rotundo veiklos pusę. Tai istorikės Martos Burbiankos (1898—1973) 1932 m. apginta filosofijos daktaro (iš istorijos ir lenkų filologijos srities) disertacija — „Augustino Rotundo kaip Vilniaus vaito veikla“⁴. Tai vienintelis, beveik šimto trisdešimt trijų lapų jos egzempliorius. Jį M. Burbianka paliko Humanitarinių mokslų fakulteto dekanate⁵. Tekstas lenkiškas, parašytas ant vieno lapų 35,5 x 22,5 cm apimties lapų. Autorės braižas aiškus, nuorodos tvarkingos, bet lapų numeracija nenuosekli⁶. Rankraštį sudaro šeši skyriai ir pabaiga.

Darbas nebuvo išspausdintas. Pasak prof. Teofilio Modelskio, M. Burbianka siekė daktaro laipsnio tuomet, kai reikalavimai senojo tipo doktoratams nyko, o naujieji dar neįsigaliojo. Apginti darbą reikėjo jau 1933 m. liepos mėn., tad laiko išspausdinimui nebeliko. Vėliau istorikė išvyko į Kauną ir keleriems metams prarado kontaktą su Vilniumi⁷. Karas bei vėlesni politiniai įvykiai sujaukė mokslinės informacijos mechanizmą, todėl vertinga disertacija buvo pamiršta.

Mūsų istorikams žinomi pirmieji Martos Burbiankos darbai — straipsniai apie Vilniaus vaito instituciją⁸ bei Antaną Hlebavičių — vieną iš XIX a. Vytauto Didžiojo biografų⁹. Bet su jos moksline biografija, pokaryje išleistais darbais lietuvių skai-

tytojas dar nesupažindintas. Matyt, vertėtų pateikti bent keliolika svarbesnių istorikės gyvenimo bei mokslinio darbo faktų. Jie atskleidžia teksto apie Augustiną Rotundą atsiradimo aplinkybes, vėlesnį Burbiankos likimą. Tam pakanka archyvinės medžiagos¹⁰, ją papildo mokslininkės nekrologai, apibūdinimai informaciniuose leidiniuose bei darbų bibliografija¹¹.

Marta Burbianka gimė 1898 m. kovo 18 d. Ringuvėnų dvare, Kuršėnų valsčiuje, Šiaulių apskrityje. Tėvai bajorai: agronomas Heljodoras Burba ir Jadvyga „z Huszczow“. Dėl karo gimnaziją baigė 1916 m. pavasarį Petrograde. Žemesniųjų klasių mokytojos kvalifikacija vėliau labai pravertė. Nors jau 1918 m. pavasarį grįžo su šeima į Lietuvą, bet dėl pinigų stygiaus — buvo mirę tėvai — į Vilniaus universiteto Humanitarinių mokslų fakultetą kaip laisva klausytoja įstojo tik 1927 m. Prof. Stanislovas Kościalkowskis teigė, jog buvo viena geriausių ir pavyzdingiausių studentų¹².

1931 m. apgynė filosofijos magistro iš istorijos srities darbą „Vaito pareigybė Vilniuje. Genezė, skyrimas ir atlyginimas kartu su vaitų sąrašu nuo XV iki XVII a.“ — medžiagą jam rinko ir Vilniaus valstybiniame archyve¹³. Dvi darbo dalis paskelbė¹⁴.

Nuo 1931 m. lapkričio 1 d. iki 1933 m. gegužės 15 d. dirbo Vilniaus Mokslo bičiulių draugijos bibliotekininke. Disertaciją parašyti padėjo prof. S. Kościalkowskio išrūpinta stipendija, kurią 1931 m. gruodžio 1 d.—1932 m. liepos 1 d. laikotarpiu M. Burbianka gavo iš Nacionalinės kultūros fondo Varšuvoje¹⁵. Tąd anotuojamą tekstą apie Augustiną Rotundą parašė per dvejus metus. 1933 m. rugsėjo mėn. turėjo prasidėti jos darbas privačioje lenkų gimnazijoje Kaune, todėl doktorizacijos eiga buvo pagreitinta. 1933 m. gegužės—birželio mėn. tekstą recenzavo prof. St. Zajączkowski, prof. St. Kościalkowskis. Jų atsiliepimai buvo palankūs. Birželio 7 d. doktorantė išlaikė istorijos bei lenkų filologijos, o birželio 28 d. — filosofijos egzaminą. Pagaliau liepos 1 d. Didžiojoje auloje įvyko iškilminga promocija. Archyve išliko puošnus daktaro diplomas. Jame darbas pavadintas „Augustino Rotundo kaip Vilniaus vaito veikla“¹⁶.

1933—1944 m. įvairiose Lietuvos gimnazijose — Kaune¹⁷, Panevėžyje, Kupiškųje ir Panevėžyje mokė istorijos bei lenkų, rusų, vokiečių kalbų. Ji buvo „Lenkų mokytojų sąjungos“, lenkų draugijų „Žiburys“ ir „Švietimas“ narė, taigi aktyvi lenkų kultūrinio sąjūdžio dalyvė. 1944 m. rudenį—1945 m. pradžioje vertėjavo Panevėžio miško pramonės kombinate, o 1945 m. rudenį—1946 m. pirmoje pusėje Vilniuje ėjo referentės pareigas Lenkijos vyriausiojo įgaliotinio repatriacijos klausimams įstaigoje¹⁸.

Šiuo laikotarpiu Burbianka paskelbė vienuolika populiarių istorinių straipsnelių lenkų laikraščiuose, buvo viena iš parengėjų 1939 m. išleisto Liudviko Janovskio žodyno apie Vilniaus universitetą¹⁹.

1946 m. viduryje istorikė jau buvo Vroclave. Besidarbuojant universiteto bibliotekoje bei Bibliotekininkystės institute prabėgo produktyviausi jos mokslinio darbo metai. Mokėjo lotynų, rusų, vokiečių, prancūzų kalbas, tačiau nepamiršo ir lietuvių. Burbianka netrukus tapo žinoma kaip knygotyros, bibliografijos bei bibliologijos specialistė. Tai rodo ir gausios publikacijos. Tarp svarbiausių — monografijos apie XVI—XVII a. Vroclavo knygų prekybą ir spaustuvinkystę²⁰, studijos iš bibliotekų ir knygrišytės istorijos, bibliografijos mokymo priemonės²¹ ir kt. Jau yra ir jos darbų papildymų²². Vilniaus ar Lietuvos istorija pokario tekstuose jau neatsispindi²³. Tam Vroclave nebuvo šaltinių, be to, Vilniuje susipažinus su bibliotekininkyste, pasikeitė mokslininkės interesai²⁴.

Aktyvi visuomeninė ir mokslinė jos veikla buvo pažymėta valstybės apdovanojimais, 1964 m. paskirta neordinarine profesore. 1968 m. išėjo į pensiją. Jai buvo dedikuotas žurnalo „Bibliotekos metraščiai“ tomas, bet jo pasirodymo istorikė nesulaukė — mirė 1973 m. lapkričio 29 d.

Mums svarbiausi jos darbai iš Lietuvos istorijos. Šiuo atžvilgiu, matyt, vertingiausia nespausdinta daktarinė disertacija, nagrinėjanti „vilnietiškaį“ žymiojo Rotundo biografijos aspektą²⁵. Pabandysiu trumpai ją pristatyti.

Skyriuje „Trumpi biografiniai duomenys apie Rotundą“ (1. 9—35) akcentuojama, jog labai sunku nustatyti Rotundo gimimo vietą bei datą, tėvų socialinę priklausomybę, net tikslią pavardės redakciją. Teisinga įvardijimo forma esanti „Mieleski lub Mielieski“. Remdamasi jo vadinimu viename 1555 m. akte („nobilis“) ir 1564 m. sausio 6 d. popiežiaus legato laiške („bajoras“), pažymi, jog, matyt, jis buvo kilęs iš nežymios bajoriškos šeimos. Apskaičiavo, kad vaito pareigybę Rotundas užėmė 1551 m. viduryje, pakeitęs velionį Feliksą Langurgą. Paneigtas teiginys, esą jis ėjęs burmistro pareigas. Iš vaitų sąrašo pagrįstai išbrauktas Absalonas Mžyglodas. Sukritikuotas XVIII a. tekstuose randamas teiginys esą žymusis vaitas neteisingai apkaltinęs pranciškonus išnešiojant marą ir pagrobęs jų žemes, kurias vėliau gėdinaigai turėjęs gražinti.

Burbianka kritiškai žvelgia į teiginius, jog Rotundas rašęs Lietuvos istoriją, o „Lenko pasikalbėjimo su lietuviu“ autorystės klausimą laiko neišspręstu. Autorė sako, kad žymiojo publicisto kūryboje, parašytoje Lietuvoje, nėra ankstesnio religinio fanatizmo. Šio skyriaus medžiaga skatina kritiškiau pažvelgti į kai kuriuos Marrijos Baryczowos studijos puslapius²⁶. Kaip matyti, būtent Burbianka daug ką išsiaiškino pirmoji.

Istrikė samprotauja atsargiai, nurodo alternatyvas. Jos teiginiai pagrįsti plačia erudicija, išsamia analize. Be gausios istoriografijos, Burbianka panaudojo Lietuvos Metriką, Lietuvos vyriausiojo tribunolo knygas, miesto istorijos šaltinius. Dalis jų karo metu žuvo²⁷ — tai tik padidina teksto vertę. Kituose disertacijos skyriuose išdėstyti dar svarbesni tyrimų rezultatai.

Skyriuje „Vaito bei tarybos įstaigų tarpusavio santykis“ (1. 36—55) akcentuoja, jog šaltinių XVI a. Vilniaus istorijai pažinti išliko labai mažai. Kita vertus, dar mažiau juose žinučių apie vaitą Rotundą. Todėl jo veikla išryškėja tik tos epochos gyvenimo bei miesto santvarkos kontekste.

XVI a. viduryje vaitas Vilniuje buvo įtakingas bei atsakingas pareigūnas su plačia kompetencija. Vaito valdžią apibrėžė miestui duotos privilegijos ir dovanojimai, bet ją praplėtė pats gyvenimas.

Paklusimas įstatymams tuomet buvo įsivaizduojamas kaip pasidavimas juos atstovaujančiam asmeniui, o vaito teismas galėjo paliesti visus nusizengėlius, net skirti mirties bausmę. Vaitas dominavo suolininkų atžvilgiu, nes vaito pareigybė buvo skiriama iki gyvos galvos, jis gerai žinojo teisę, sukaupdavo didelę patirtį. Suolininkai nuolat keisdavosi, dažnai nežinodavo teisės — vaitas galėjo daryti įtaką teismo posėdžių eigai ir sprendimams. Juo labiau kad valdovui už juos buvo atsakingas tik jis pats.

Vaitas sekė, kad miestiečiai vykdytų karaliaus paliepinimus bei seimo konstitucijas, bausdavo nesilaikančius jų. Kita vertus, jis buvo miesto teisių bei privilegijų sargas, atstovavo miestui santykiuose su valdovu, luomais ar jų atstovais. Ypač svarbu, jog Burbianka pirmoji pateikia nemažai faktologijos, įrodančius jos teiginius²⁸.

Iš jos matyti, jog vaitai, netgi ne vilniečiai, dažnai efektyviai neleido pažeisti miesto jurisdikos neliečiamybės vyskupui, vaivadai, atskiriems asmenims. Jie labai prisidėjo, jog Vilnius būtų atleistas nuo įvairių mokesčių bei rinkliavų, gautų daugelį prekybinių privilegijų. Nors miesto žemės pirkimo aktuose vaito pavardė reta, tačiau miestiečių tarpusavio sandėriuose dėl teisės išmanymo, autoriteto buvo nuolatinis dalyvis — tai pabrėždavo akto teisinį pobūdį. Vadinas, vaitas neapsiribojo teisėjo bei reprezentanto funkcijomis, bet kišosi į miesto administraciją bei ūkį. Apskritai konkretaus vaito įtaką lėmė jo individualybė, energija, iniciatyva, verslumas bei sugebėjimai.

Pasak Burbiankos, tikslios tarybos (magistrato) atsiradimo datos nustatyti neįmanoma. Matyt, ji susikūrė po 1432 m., paspartėjus miesto vystymuisi, išsiplėtus jo prekybai bei ūkiui. Visko tvarkymui reikėjo gausesnės administracijos, institucijos, vykdančios administracines, policines ir finansines funkcijas. Be to, buvo patrauklus Krokuvos pavyzdys. Jau 1444 m. taryba buvo nuolat veikiantis, savo antspaudą turįs organas²⁹. Iš antracilės, pradžioje seniūno bei vaito nustelbtos institucijos ji pamažu tampa viena įtakingiausių valdžių mieste: savarankiškai tvarko ūkį ir kitas miesto gyvenimo sritis, prašo valdovo įvairių ūkinių lengvatų, gina miesto teises.

Vaito bei tarybos kompetencijos nebuvo aiškiai atskirtos, dažnai susikryžiuodavo. Iki pat XVII a. pradžios, kuomet vaito reikšmė smunka *de iure et de facto*, vaitas nuo tarybos iš esmės buvo nepriklausomas ir galėjo daryti įtaką jos nutarimams. Jos

nariai kasmet keitėsi, buvo atsakingi miestiečiams. Pasipriešinti ambicingam vaitui taryba nelabai galėjo. Tačiau konfliktų tarp šių institucijų XVI a. neužfiksuota.

Vadinasi, XVI a. viduryje vaitas buvo labai įtakingas asmuo miestiečių gyvenime, kišėsis į įvairias miesto gyvenimo sritis. Jo pareigybė neeiliniam žmogui teikė plačias veiklos galimybes, jis galėjo netgi paspartinti miesto raidą.

Pasak disertacijos autorės, Žygimantas Augustas Rotundo paskyrimu taip pat siekęs suvienodinti abiejų valstybių sostinių santvarką. Kaip matyti, Vilniaus vaito pareigybė buvo garbinga bei svarbi. Įžymiajam teisininkui ji tiko.

Skyriuje „Rotundas ir Vilniaus prekybos vystymasis“ (1. 56—77) rašo, kad sunku nustatyti, kieno — vaito, tarybos ar abiejų valdžių — dėka buvo gauta daugelis Rotundo laikų prekybinių privilegijų. Iš „Vilniaus pirklių privilegijų kopijų“ knygos ji išrašė nemažai tokių tekstų, plačiai cituoja Marijos Łowmiańskos knygą³⁰. Tuomet Vilnius buvo svarbus vidaus bei užsienio prekybos centras. Pasak autorės, vaitas turėjęs pirklius suprasti ir būti geranoriškas — atvykęs juk iš Krokuvos. Jam užstojus, 1557 m. Vilniaus atleistas nuo 900 kapų grašių vienkartinio mokesčio, 1560 m. miesto pirklių naudai valdovas išsprendė ginčą su Kauno pirkliais ir t.t. Burbianka daro išvadą, jog Rotundas saugojo vietos pirklių interesus ir juos sėkmingai gynė.

Skyriuje „Cechai“ (1. 78—105) apžvelgta klausimo istoriografija, akcentuojama, jog lenkų tyrinėtojai mažai domėjosi Vilniaus cechų geneze, religinių brolių bei cechų skirtumais. Dėl nepagrįsto kai kurių cechų privilegijų datavimų kritikuoja M. Łowmiańską. Anot disertacijos autorės, Rotundas palankiai žiūrėjęs į cechų formavimąsi. Jo vaitystės pradžioje — 1552 m. gruodžio 22 d. iš Žygimanto Augusto gauta privilegija, leidžianti vaitui bei tarybai pataisyti jau esamus cechus, organizuoti naujus, duoti teises bei privilegijas ir jas taisyti. Privilegija tokia pat kaip ir Krokuvoje, tik vaitui skirtingai negu toje irgi suteikti įgaliojimai. Rotundo vaitystės laikotarpis — spartesnio cechų formavimosi bei raidos etapas. Autorė iškelia hipotezę, jog vaitas suprato cechinės organizacijos poreikį. Jis bendradarbiavo kuriant sąlygas cechams klestėti, bet kartu stengėsi juos disciplinuoti bei pajungti magistratui³¹.

Skyriuje „Įstatymdavystė“ (1. 106—124) aptaria vaito veiksmus jam svarbiausioje — teisingumo vykdymo srityje. Panaudoti to meto miestų teisės rinkiniai. Pažymima, kad Vilniuje visuomet buvo labai stipri didžiojo kunigaikščio įtaka. Tik 1536 m. ordinaacija atsirado dėl pačių miestiečių iniciatyvos, norint išspręsti tarpusavio konfliktą.

Kruopščiai išanalizuotas 1551 m. vilkieras. Tie metai — tai joks lūžis tarybos raidoje: jos sudėtis radikaliai nepasikeitė, nematyti, jog į valdžią ateitų nauji žmonės, kupini iniciatyvos, norintys reformų. Pasak autorės, dokumentą inicijavo Rotundas. Neatsitiktinai vilkieras išleistas greitai po jo paskyrimo vaitu, be to, apima tik teismus — vaito sritį³². Vilkieras pagerinęs teismo procesą, sureguliuavęs jo mokesčius, turto pardavimą. Esminės Magdeburgo teisės nuostatos liko nepakitusios,

naujovės apėmė tik skyrius apie paveldėjamą, buvo papildyti ir paaiškinti pernelyg konspektiški skyriai. Daugiausia dėmesio atkreipta į teismo išlaidas ir procesą — dalykus, teikiančius didžiausias galimybes valdininkų piktnaudžiavimui. Įstatymas paspartinęs ir pagerinęs teisingumo vykdymą, o teismo mokesčių sumažinimas leidęs kreiptis į teismą ir platesnėms masėms. Iš dokumento dvelkianti pilietiškumo dvasia, teismo logika bei teisės išmanymas, o tuo pasižymėjęs vaitas Rotundas³³.

Skyriuje „Magistro nobilitacija“ (1. 126—142) pažymi 1568 m. birželio 15 d. nobilitacinės privilegijos reikšmę — bajorijos atžvilgiu tai buvo radikalus poelgis. Privilegija tarybos nariams suteikė bajorijos prerogatyvas: teisę naudotis herbais, įgyti žemės valdas bei užimti bet kokias pasaulietines ir dvasines pareigas. Autorė nesutinka su Vladislavo Kovalenkos nuomone, jog nobilitacija buvo dalinė: sąlyga, kad vaikai nesiverstų amatais ir prekyba galiojo ir bajorijai. Privilegija padidino Vilniaus ir jo miestiečių garbę bei reikšmę, skatino tarybos narius uoliau atlikti savo pareigas. Vilnius buvo sulygintas su Krokuvu. Miestas įgijo politinę teisę — galimybę siųsti į seimus savo pasiuntinius.

Burbianka spėja, kad šia privilegija Žygimantas Augustas norėjęs padaryti įspūdį ir patraukti lietuvius prie unijos. Ją gauti padėjęs ir seime dalyvavęs Rotundas.

„Pabaigoje“ akcentuojama, jog disertacija nepretenduoja į išsamią Rotundo monografiją. Joje neaptartas vaito vaidmuo kovoje su reformacija, jo reikšmė kaip istoriko ir rašytojo³⁴ — tai specialių tyrinėjimų objektas. Bandyta pavaizduoti jo kaip vaito, miesto reprezentanto, aktyvaus visuomeninio gyvenimo dalyvio veiklą. Istorikė pažymi, kad Rotundas puikiai atliko savo pareigas. Sulyginant Vilniaus teises su kitais miestais, užtikrinant jo prekybinius, ekonominius interesus, gerinant teismų veiklą, miesto ekonomikoje, — visur „atsiskleidė pozityvi Mieleškio įtaka“. Taigi teisėtai nusipelnęs liaupsinančios amžininkų bei palikuonių opinijos.

Martos Burbiankos disertacija — vertingas mokslo darbas, atskleidžiantis nežinomus neeilinio LDK XVI a. antros pusės intelektualo bei politiko Augustino Rotundo / Mieleškio biografijos bei XVI a. Vilniaus miesto istorijos faktus.

Teko patirti, kad spaudai rengiamas lietuviškas Rotundo raštų leidimas. Jo sudarytojams būtų pravartu susipažinti su pristatytos disertacijos tekstu. 1998 m. sukaks šimtas metų nuo įžymios Vilniaus istorikės gimimo. Vertėtų pasvarstyti: ar nebūtų prasminga aptartą veikalą paskelbti, palydint jį naujausią Rotundianos situaciją atspindinčiu tekstu.

---

¹ M. Baryczowa, Augustyn Rotundus Mielecki — pierwszy historyk i apologeta Litwy, *Z dziejów polskiej kultury umysłowej w XVI i XVII wieku*. Wrocław, 1976. s.77—156 (Monografie z dziejów nauki i techniki, t. 99); *Nowy Korbut*. Warszawa, 1965, t. 3 s.179—181; J. Bar d a c h, Statuty litewskie w ich kręgu prawnokulturowym, *O dawnej i niedawnej Litwie*. Poznań, 1988, s. 31—33, 345; M. Baryczowa

wa, Rotundus Mielecki Augustyn, *Polski słownik biograficzny*, Wrocław etc., 1990, t. 32, zes. 33, s. 315—318.

² J. Štuopis, Rotundas XVI a. lietuvių šviesuomenėje, *Lietuva*, 1925, bal. 15—16, 20—21, 25, 28, 30, nr. 83—84, 87—88, 92—93, 96, 102; geg. 8—9, 11—13, nr. 103—106; *Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija. Feodalizmo epocha*, V., 1957, p. 31—36; *Lietuvių literatūros istorija. Feodalizmo epocha*, V., 1957, t. 1, p. 88—91; Z. Ivinskis, Rotundas Augustinas, *Lietuvių enciklopedija*, Bostonas, 1961, t. 26, p. 15—17; *Lietuvos filosofinės minties istorijos šaltiniai*, V., 1980, t. 1: *Feodalizmo laikotarpis*, p. 259—261; A. Rotundas, Šviesiausiajam valdovui ir ponui, ponui Steponui, iš Dievo malonės Lenkijos karaliui, Lietuvos didžiajam kunigaikščiui (...). Iš lot. k. vertė ir paaišk. parašė R. Jurgelėnaitė, *Šietynas*, 1989, nr. 5, p. 113—125; D. Kuolys, *Asmuo, tauta, valstybė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorinėje literatūroje (renesansas ir barokas)*, V., 1992, p. 41—52. J. Avižonis išvertė „Lenko pasikalbėjimą su lietuviu“. Vertimo ištraukas žr. *Šiaurės Atėnai*, 1996, bal.13, nr.15. Pastovų lietuvių visuomenės domėjimasi A. Rotundu atspindi ir S. Naginsko tekstas „Kas buvo Ratundas-Rotundas“, *Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyrius*, f. 116, b. 25, l. 1—11.

³ И. Лаппо, *Литовскому емям 1588 года*, К., 1934, т. 1, с. 48-81.

⁴ Marta Burbianka, Działalność Augustyna Rotundusa jako wójta wileńskiego [1933 m.], *Lietuvos valstybės archyvas* (toliau — LVA), f. 175, ap. 5.IV-B, b. 110, l. 9—142.

⁵ Prof. T. Modelskio 1954 03 15 atsiliepinimas apie M. Burbiankos mokslinius darbus, *Vroclavo universiteto archyvas* (toliau — VUA), b. AU-120, l. 85.

⁶ Todėl toliau naudosis ištisine, archyvistų sudarytą bylos numeraciją.

⁷ Prof. T. Modelskio 1954 03 15 atsiliepinimas..., l. 85.

⁸ Geneza urzędų wójtowskiego w Wilnie, *Alma Mater Vilnensis*, 1932, zes. 10, s. 11—17; Sprawa obsady urzędów wójtowskiego w Wilnie do połowy XVII wieku, *Księga pamiątkowa Kola Historyków Słuchaczy Uniwersytetu Stefana Batorego 1923—1933*, Wilno, 1933, s. 14—31.

⁹ Antoni Hlebowicz — zapomniany biograf Witolda, *Ateneum Wileńskie*, 1931, t. 7. zes. 3/4, s. 807—839. Yra ir straipsnio atspaudas.

¹⁰ M. Burbiankos 1932 10 18 užpildytas klausimynas, *Lenkijos nacionalinė biblioteka Varšuvoje* (toliau — NBV), f. IV, b. 7661; M. Burbiankos doktorizacijos byla, *LVA*, f. 175, ap. 5. IV-B, b. 110, l. 2—8, 143—160; M. Burbiankos darbo A. Mickevičius lenkų gimnazijoje Kaune dokumentai, *Kauno apygardos archyvas* (toliau — KAA), f. 173, ap. 3, b. 33, 86; M. Burbiankos asmens byla, *VUA*, f. AU-120.

¹¹ A. Knot, Profesor dr. Marta Burbianka 1898—1973, *Roczniki biblioteczne*, 1974, t. 18, zes. 1/2, s. 599—603; E. Marczewska-Standowa, Marta Burbianka 1898—1973, *Przegląd biblioteczny*, 1974, t. 42, nr. 3, s. 353—356; *Wykaz pracowników nauki polskiej od XV wieku do 1970 roku*, Warszawa, 1983, t. 1, s. 176; *Słownik pracowników książki polskiej*, Warszawa—Łódź, 1986, [t. 2] — Suplement, s. 34; A. Mendykowa, Bibliografia prac Marty Burbianki, *Roczniki biblioteczne*, 1974, t. 17, zes. 1/2, s. 7—17.

¹² Prof. St. Kościalkowskio 1938 04 04 laiškas Vilniaus universiteto Rektoriui, *LVA*, f. 175, ap. 5.IV-B, b. 110, l. 158—159. Tai liudija ir puikūs magistro egzaminų pažymiai, žr. M. Burbiankos asmens byla, *VUA*, f. AU-120, l. 38.

¹³ Pradžioje ieškojo informacijos apie Antaną Hlebavičių, o 1930—1931 m. — darbui „Wójtowie wileńscy“, *LVA*, f. 286, ap. 1, b. 236, l. 1—3.

¹⁴ Žr. 6 nuorodą. Prof. T. Modelskis apsiriko, parašęs, jog M. Burbianka paskelbė vieną disertacijos skyrių.

¹⁵ M. Burbiankos 1932 10 18 užpildytas klausimynas, *NBV*, f. IV, b. 7661.

¹⁶ Žr. 8 nuorodą, l. 155.

¹⁷ Kaune M. Burbianka mokytojavo 1933 09 01—1937 09 01. Ji nebaigė Mokytojų seminarijos, tad

buvo tik jaunesnioji mokytoja, nors dažnai eidavo klasės vadovės pareigas. Mokytojos atlyginimas siekė per 400 litų, be to, iš tėvų-bajorų paveldėjo 120 ha žemės. Šeimos neturėjo, *KAA*, f. 173, ap. 3, b. 33, l. 86; *VUA*, f. AU, b. 120, l. 2.

¹⁸ A. Knot, Profesor dr. Marta Burbianka..., s. 602—603.

¹⁹ A. Mendykowa, Bibliografia prac Marty Burbianki..., s. 8—9.

²⁰ *Zarys dziejów handlu księgarskiego we Wrocławiu do poł. XVII wieku*, Wrocław, 1950, 77 p.; *Produkcja typograficzna Scharffenbergów we Wrocławiu*, Wrocław, 1968, 295p.; *Z dziejów drukarstwa śląskiego w XVII wieku. Baumannowie i ich spadkobiercy. Do druku przygotowała H. Szwejkowska*, Wrocław, 1977, 142 p.

²¹ *Wstęp do bibliografii*, wyd. 3, Warszawa, 1972, 141 p.

²² M. Samocka, *Druki Scharffenbergów wrocławskich (1553—1590). Uzupełnienia do bibliografii Marty Burbiankiej. Produkcja typograficzna Scharffenbergów we Wrocławiu, Roczniki biblioteczne*, 1989, t. 34, zes. 1—2, s. 263—288. Nemažai M. Burbiankos spausdintų darbų rankraščių ir kt. saugoma Vroclavo universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje, f. Akc., b. 1979/84—91, 93—94, 97; b. 1980/66—67.

²³ Išskyrus straipsnį: Hlebowicz Antoni Bolesław, *Polski Słownik Biograficzny*, 1960—1961, t.9, zes. 43, s.540—541.

²⁴ Prof. T. Modelskio 1954 03 15 atsiliepiamas... l. 87.

²⁵ Kaip nepažymėti, jog pirmasis Burbiankos straipsnis buvo skirtas taip pat pamirštam autoriui...

²⁶ Plg. M. Baryczowa, Augustyn Rotundus Mielecki — pierwszy historyk i apologeta Litwy...; M. Baryczowa, Rotundus Mielecki Augustyn...

²⁷ Plg. *Straty bibliotek i archiwów warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*, Warszawa, 1955, t. 3: *Biblioteki*, s. 159—160.

²⁸ Šių aplinkybių nepastebėjo kiti tyrinėtojai, apsiriboję tik įvairių privilegijų interpretacija, plg. Z. Kiaupa, Vilniaus ir Kauno vaičių teisminės galios raida XV—XVII amžiais, *MADA*, 1974, t. 4, p. 83—90.

²⁹ Plg. E. Rimša, Vilniaus miesto tarybos gotikiniai antspaudai, *MADA*, 1984, t. 3, p. 80—89; [J. Adamus], Pieczęcie miasta Wilna, *Litvano-Slavica Posnaniensia*, Poznań, 1994, t. 6, p. 15—31.

³⁰ M. Łowmiańska, *Wilno przed najazdem moskiewskim 1929 roku*, Wilno, 1929. Iš naujesnių publikacijų žr.: V. Žilėnas, Vilniaus miesto prekybos bruožai XVI ir XVII šimtmeityje, *Mūsų praeitis*, 1994, nr. 4, p. 90—131.

³¹ Plg. *Akta cechów wileńskich*. 1495—1795, wyd. M. Łowmiańska i H. Łowmiański przy współudziale S. Kościalkowskiego. Wilno, 1939. Nr. 37—67. s. 41—89; J. Morzy, Geneza i rozwój cechów wileńskich do końca XVII w., *Zeszyty naukowe uniwersytetu im. A. Mickiewicza. Historia*, Poznań, 1959, zes. 4, s. 5—93.

³² Plg. Z. Kiaupa, 1551 m. ir 1620 m. Vilniaus vilkierai ir jų taikymas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės miestuose, *Jaunųjų istorikų darbai*. 1976, kn.1, p. 42—43.

³³ Apie jo taikymą kituose LDK miestuose žr. Z. Kiaupos min. veik.

³⁴ Paskutinysis aspektas aptartas jau minėtoje M. Baryczowos studijoje.

Aivaras Ragauskas